

Nový
OBČANSKÝ
ZÁKONÍK
úplně
pro všechny

Veronika Ryšávková
Pavla Benátčanová
Dana Prudíková
František Korbel

GRADA®

Nový **OBČANSKÝ ZÁKONÍK**

úplně pro všechny

**Veronika Ryšávková, Pavla Benátčanová,
Dana Prudíková, František Korbela**

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být re-produkována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude **trestně stíháno**.

Edice Právo pro každého

**JUDr. Ing. Veronika Ryšávková, Ing. Pavla Benátčanová,
Mgr. et Mgr. Dana Prudíková, Ph.D., Mgr. František Korbel, Ph.D.**

Nový občanský zákoník úplně pro všechny

TIRÁŽ TIŠTĚNÉ PUBLIKACE:

Vydala GRADA Publishing, a.s.
U Průhonu 22, Praha 7 jako svou 5479. publikaci

Ilustrace Jan H. Lušovský
Realizace obálky Štěpán Korčíš
Sazba Jan Šístek
Odpovědná redaktorka Ing. Šárka Kratochvílová
Počet stran 304
První vydání, Praha 2014
Vytiskla Tiskárna Tisk Centrum, s.r.o., Moravany

© GRADA Publishing, a.s., 2014

ISBN 978-80-247-5157-3

GRADA Publishing: *tel.: 234 264 401, fax: 234 264 400, www.grada.cz*

ELEKTRONICKÉ PUBLIKACE:

ISBN 978-80-247-8968-2 (ve formátu PDF)
ISBN 978-80-247-8970-5 (ve formátu EPUB)

Obsah

Občanský zákoník – zákon pro život	13
Více svobody i spravedlnosti	15
Základní hodnotou je člověk	15
Omezení neplatnosti	16
Méně formalizmu	17
Sjednocení práva	18
Co si mohu ujednat a co ne?	18
Právo na štěstí	19
Chrání se člověk	20
Chrání se rodina	20
Chrání se slabší smluvní strana	21
Sliby se mají plnit	22
Vlastnictví každého je chráněno	23
Důraz na poctivost a spravedlnost	23
Možnost domáhat se práv před soudem i svépomocí	23
Duch vítězí nad textem	24
Co kde v zákoníku najdete?	25
Aby nebyl nový občanský zákoník osamělý...	33
Člověk	35
Vždyť je to ještě dítě	37
Samí za sebe	38
Zaslouhují si naši pozornost i ochranu	40
Konec radikálních řešení	46
Opatrovnická rada	47
Rozum průměrného člověka	49
Když je tchýně osoba blízká	49
Zánik (právní) osobnosti	51
Ani vidu, ani slechu	52
Každý má právo na štěstí	52
Chráníme si osobnost	54
Bez souhlasu nelze fotit ani nahrávat...	55
... něco za něco aneb Někdy souhlasu třeba není	56

Kolik stojí čest a to ostatní?	57
Právo žít v příznivém životním prostředí	58
Rodina	59
Svatbou to teprve začíná	61
Ochrana střechy nad hlavou	63
Raději se dohodněme	64
V bohatství i chudobě	65
Zákon míní, manželé mění	68
Rodinný závod	69
Výživné na několik způsobů	71
Pryč s násilníky!	74
To dítě není moje	75
Osvojení aneb chceme tě k nám do rodiny	75
Do čí péče svěřit dítě	76
Ústavní péče není všelék	77
První tatínek, druhý tatínek, třetí	77
A taková to byla láska... aneb Jak se rozvést	78
Dědictví	81
Po mně třeba potopa?	82
Závěť aneb Slyšte moji vůli a jednejte podle ní	83
Přece jen trocha formalit	84
Může se dostat i na náhradníky	85
A tobě, drahý příteli, odkazuji	89
Budeš dědit, když...	90
Děkuji, nechci	92
Dědická smlouva jako jistota	94
Svoboda mírně omezená	96
Když se děti „nepovedou“	97
Utvořte řadu aneb dědění ze zákona	100
Není všechno zlato, co se třpytí aneb Dědíme dluhy	101
Zvířata a věci	105
Kde domov můj	108
Odpovědnost za psí kusy	109
Malý mazlík, malá škoda?	109
Nejen zvířata pro radost škodí	110
Společně a nerozdílně	111
Co je věc?	113
Věci movité a nemovité	113

Kam zmizely stavby?	114
Co všechno se dá vydržet?	115
Ztráty a nálezy	117
Kam s ní?	118
A léta běží	118
Poklady	120
Části lidského těla	120
Jistou nemáte nikdy	122
Dobrá víra je, když	123
Věci z druhé ruky	123
Spoluvlastnictví – ďáblův vynález?	124
Ideální podíl mívá k ideálu daleko	124
Pozemky a stavby	127
Co je psáno, je dáno	129
1 + 1 = 1?	131
Zvídavost zákonem podpořená	133
Jak na to?	134
Právo stavby	135
Sousedská idyla	137
Omezení vlastníka	138
Pro pár švestek	141
Zdi, ploty a jiné rozhrady	147
Přestavek	147
Půl domu omylem?	148
Naschvály nejsou vyloučené	149
Věcná práva k „věcem cizím“	149
Smlouvy	153
Konec smluvní schizofrenie	156
Jak si přejete	156
Kam až sahá svoboda	159
Ochrana osoby průměrného rozumu	163
Hardship aneb nevíme dne ani hodiny	164
Lichva a neúměrné zkrácení	165
Když na poslední chvíli cuknete	167
Nesplnění informační povinnosti a porušení tajemství	169
Obchodní podmínky jsou věčné	171
Úroky a úroky z úroků	172
„Chudák“ věřitel	173
Jistota je jistota	173

Dar	174
Zájezd a zkažená radost	180
Výprosa	184
Zápůjčka	185
Výpůjčka	185
Koupě	186
Dílo	189
Péče o zdraví	192
Pacht	193
Odvážné smlouvy	194
Smlouva o důchodu	197
Spotřebitelé	199
Spotřebitelské smlouvy	201
Je to bez práce, ale...	203
Na nákupech	205
Něco se nepovedlo	206
Není vada jako vada	207
Vada jedna, řešení několik	209
Když je vad víc	210
Jak ten čas letí	210
Existuje záruka?	212
I proti naší vůli	212
Nevýhoda na přání	218
Nákupy na dálku a mimo prodejny	220
Venku a přece uvnitř	221
Do domu stejně jako z domu	223
Nečekejte rychlý start	223
Existují výjimky	224
Odstoupení od smlouvy i od úvěru	225
První slovo platí	225
Více času, méně ochrany	227
Bydlení	229
Střecha nad hlavou a čtyři kola pod nohama	230
Smlouva je smlouva, ale	231
Ochrana „slabších“ nájemců	233
Předpisy jednoduché, ale praxe košatá	235
Podnikáme	236
Chováme	237
Spolubydlíme	238

Bereme podnájemníky	239
Jako nájemci něco můžete a něco musíte	240
Také domácí něco může a něco musí	242
Příčka sem, příčka tam	242
O peníze jde až v první řadě	245
Všechno jednou končí	246
Posmrtný osud nájmu	249
Výměnek z venkova do moderní doby	250
Bytové spoluvlastnictví a bytové družstevnictví	251
Náhrada škody a nemajetkové újmy	255
Újma z porušení dobrých mravů, zákona a smlouvy	259
Když přijde vyšší moc	262
Škodit se dá i beztrestně	263
Nejen oči pro pláč	265
Jak nahradit škodu?	265
Facka není argument ani zadostiučinění	266
Život se do tabulek nevejde	267
A přece jen ty tabulky	268
Kdo nic nedělá, nic nezkaží	268
Špatný rádce hradí škodu	270
Když přijdete o radost a oblíbenou věc	271
Když vás potká osobní neštěstí	273
Domluvme se před vznikem škody	274
Když se dílo nedaří	275
V dobré víře, ale bezdůvodně	275
Právnícké osoby	277
Podle čeho se řídí právnícké osoby	278
Spolčování místo sdružování	280
Více svobody, lepší podnikání	283
Svoboda rovná se odpovědnost	285
Nejde jen o prestiž, ale i o majetek	286
Nepodceňujte rejstříky	287
Slovníček a rejstřík	291

Vážení a milí čtenáři,

právě jste otevřeli knížku o novém občanském zákoníku. O něm se říká, že je inspirovaný lidmi a určený všem lidem. Co si ale budeme povídat – stále je to zákon se svými paragrafy, strohými ustanoveními a právními termíny. A jinak by to ani nešlo. Zákoník je tu skutečně pro lidi, ale ze všeho nejvíc svým obsahem. Oblíbenou četbou před spaním či na dovolenou se asi sám a sobě pro běžného občana nestane. Proto jsme se rozhodli připravit pro vás něco odlehčenějšího.

Část z nás, autorů, stála u zrodu nových paragrafů, takže známe nejen jednotlivá ustanovení nového občanského zákoníku, ale i jejich smysl, účel a „podhoubí“ vzniku. Část z nás se zase léta snaží přeložit různé zákony našeho právního řádu z právníčiny do běžné řeči tak, aby je pochopili úplně všichni. Proto jsme dali hlavy dohromady a vytvořili pro vás téměř „povídkového“ průvodce novou úpravou.

Na začátku každé kapitoly naleznete úvodník Františka Korbela, který měl jako náměstek několika ministrů spravedlnosti přípravu zákoníku na starosti. Ten shrnuje smysl nové úpravy a občas dá nahlédnout i pod pokličku jeho příprav. Následuje pak souhrn nejdůležitějších novinek z každé oblasti, bohatě protkaný praktickými příklady ze života doplněnými o ilustrované vtipy. Na konci naleznete pro lepší orientaci slovníček základních pojmů doplněný o rejstřík.

Abyste se přiučili něčemu novému, nemusíte svůj zrak zapíchnout na první stránce této knihy a pozorně číst od začátku až do konce. Listujte jednotlivými kapitolami a začtěte se v místech, která se nejvíce dotýkají vašeho života. Dnes mohou souviset s koupí nového spotřebiče, za týden s jeho reklamací. Zamilovaní se můžou dočíst, co by je čekalo v manželství, ti zhrzení zase, jak se rozvést. Opatrné by mohlo zajímat, jak sepsat závěť, a podezíravé, jestli mohou odvolat svůj dar, když se ukáže, že si ho obdarováný nezaslouží. Občanský zákoník upravuje desítky každodenních situací. S většinou si poradíte sami, u některých vám může poradit právě tato knížka.

Ať je vám tedy knížka dobrým pomocníkem a ať mají všechna vaše setkání s občanským právem vždy dobrý konec!

Autoři

Na tomto místě se patří poděkovat všem, kteří nám pomohli. Děkujeme tedy našim blízkým za shovívavost, redakci za příkladnou spolupráci a Mgr. Jiřímu Gaňovi z legislativního odboru Ministerstva spravedlnosti za ochotnou odbornou kontrolu a konzultace.

Občanský zákoník – zákon pro život

Od 1. ledna 2014 tu máme nový občanský zákoník. A nejen ten. S ním i nové zákony o obchodních korporacích, veřejných rejstřících, katastru nemovitostí, z části o soudním řízení a přibližně sto dalších novel. Na druhé straně bylo ve stejný okamžik zrušeno asi dvě stě jiných předpisů. To vypadá na pořádnou právní revoluci.

Bylo však něco takového v dobách klidu a míru vůbec nutné? Ano i ne. Jistě by se náš stát nezhroutil, kdybychom nepřijali novely žádné a zůstali u starého práva. Trval by v mnohém nevyhovující stav, s nímž jsme se naučili žít, a praxe by jej nějak překonávala, jako to dělala posledních dvacet let.

Co ale lidé a jejich práva? Občan musí být zmaten, když každý „vykladač“ zákonů tvrdí něco jiného, mnohdy dokonce protichůdného. Občan právu nerozumí a ani mu příliš nevěří. Svým způsobem je mu to jedno, protože on se vždy nějak domluví. V soukromém životě mu to často vystačí, dokud nenarazí na individuum, se kterým se domluvit nedá.

Ve veřejném právu to tak není. S finančním, stavebním či živnostenským úřadem se jen tak nedohodnete, s policií a trestními soudy také ne. Se svými smluvními partnery však ano. Přesto se až do konce minulého roku chovalo staré soukromé právo v mnoha případech spíše jako to veřejné. Zakazovalo nám různé soukromé dohody, vyžadovalo zbytečně přísnou formu a trestalo nás absolutní neplatností, jakmile jsme něco ze zákonných pravidel porušili. Bylo tomu tak proto, že po roce 1989 duch starého občanského zákoníku z roku 1964 přetrval i po více než padesáti novelách.

Nový občanský zákoník zavedené principy mění. Přináší jiné zásady a jiný pohled na soukromé právo jako celek. Upozaduje formální pravidla a podporuje lidskou svobodu a zdravý selský rozum. Principy spravedlnosti a přirozených lidských práv nadřazuje nad formální zákon. Podporuje rozumný výklad práva. Říká konečně naplno to, k čemu nás nabádal Ústavní soud již desetiletí – že smysl zákona je důležitější než jeho text. A smyslem zákona je chránit nás – lidi – a naše práva.

Zákon sepsaný a schválený lidmi vždy chybuje. Také nový občanský zákoník má chyby, mezery a v různých detailech silnější a slabší místa. Jistě vyvolá dočasnou nejistotu a rozkolísání soudní praxe. Mnozí se jej, často ale především z neznalosti, bojí a varují před ním. V podstatných otázkách jde ale dobrým směrem a potřebujeme jej.

Nový zákoník posiluje lidskou svobodu a důvěru v platnost lidského jednání. Dává lidem desítky nových práv, která dříve neměli. Věnuje se větší pozornost vůli

jak mladých, tak i starých a nemocných, poškození získali nová práva, majetní nové možnosti, zůstavitelé nové nástroje, slabí lepší ochranu proti silným atd.

Budme rádi, že zákoník máme podle plánu. Kdyby byl v obavách z nového odložen, mohlo by to být také napořád.

Nový občanský zákoník vyšel ve Sbírce zákonů pod symbolickým číslem 89/2012 Sb. Číslovka 89 nesymbolizuje jen rok tzv. „sametové revoluce“ a boje o demokracii, ale také revoluci v právu, která byla touto velkou změnou odstartována.

Přestože soukromé právo bylo narychlo a jen provizorně přepracováno již počátkem devadesátých let, čekalo na svoji skutečnou obnovu až do roku 2014 a je výsledkem čtrnácti let prací stovek právníků v čele s profesorem Karlem Eliášem.

Soukromé právo ve společnosti slouží k úpravě vztahů mezi lidmi – skrze smlouvy, které spolu uzavírají, spolu komunikují. Na rozdíl od práva veřejného, které reguluje chování lidí pomocí rozhodování úřadů, jež mohou rozhodovat o právech a povinnostech jiných, v právu soukromém reguluje člověk svoje chování sám. K právnímu jednání dochází často i nevědomky. Je potřeba si uvědomit, že do právních vztahů vstupuje člověk po celý den od chvíle, kdy ráno otevře oči, až do okamžiku, kdy je večer zavře.

Příklad

Nástupem do tramvaje uzavíráte smlouvu o přepravě, koupí rohlíků v obchodě smlouvu kupní, právně jednáte, když si v restauraci objednáte kávu nebo odložíte kabát na věšák. Nevědomky jste tím učinili návrh na uzavření smlouvy a vzniká vám též právo na případnou náhradu škody, pokud by se vám kabát z místa k tomu v provozovně určeného ztratil. Dokonce i když večer dorazíte domů k rodině, vstupujete s jejími členy do právních vztahů, například když manželce odevzdáte výplatu nebo když ukládáte trest svému dítěti, které už zase přineslo ze školy poznámku.

Pokud je vše v pořádku, ani si neuvědomujete, že právě prožíváte něco, co má svá zákonem daná pravidla. V soukromém právu platí, že je jen a jen na vás, jak se rozhodnete realizovat svá přání a využít svá práva – vaše oprávnění jednat je však limitováno stejným právem druhých.

Více svobody i spravedlnosti

Nová pravidla soukromého práva přináší nové možnosti, jak mohou lidé realizovat svá práva a prosazovat své zájmy. Mohou se například rozhodnout, zda je pro ně lepší sepsat dědickou smlouvu ještě za života se svými dědici, či jednostranně pořídit pro případ smrti formou závěti. Mohou se rozhodnout, zda se podřídí paragrafům o kupní smlouvě, které nabízí občanský zákoník, nebo si sjednají svoje vlastní pravidla a vtělí je do smlouvy. Pokud se totiž domluvená pravidla nebudou přičít dobrým mravům, ochraně slabší strany či veřejnému pořádku, mohou tak učinit a dohodnout se jakkoli se jim zlíbí, takže klidně i odchylně od zákona.

Příklad

Nevyhovuje vám například vládou stanovená sazba úroku z prodlení nebo ani nevíte, že něco takového vůbec je, a nechce se vám to hledat? Od nového roku si můžete v soukromém styku sjednat úrok, na jakém se s protistranou dohodnete. Nemusíte se již obávat, že vaše dohody budou neplatné jenom proto, že se o pár procent liší od nějakého nařízení vlády, o němž jste v životě ani neslyšeli. Dohodnout si můžete, co chcete, pokud budete jednat poctivě.

Pokud byste ale snad chtěli zneužít situace nebo své převahy a „sedřít z protistrany kůži“, pak to budete mít naopak těžší. Nový zákoník zná nejen poctivost, dobrou víru a dobré mravy, ale i nepoctivost, lichvu, zneužití práva či neúměrné zkrácení. A v takových případech chrání dotčenou stranu více než staré právo. O tom všem se dozvíte na dalších stránkách této knížky.

Základní hodnotou je člověk

Občanský zákoník dále například rozšiřuje možnosti ochrany osobnosti člověka, za určitých podmínek umožňuje podnikat i osobám mladším osmnácti let a otevírá prostor pro vyšší odškodnění při újmě na životě a zdraví.

Klade také důraz na vůli a přání člověka. Umožňuje každému vyjádřit dopředu přání, jak by měly být jeho záležitosti spravovány, až u něj naplno vypukne například Alzheimerova choroba a už nebude schopný rozumného úsudku. Stanoví, že by měl být vždy zkoumán a zohledněn smysl a účel, který byl právním jednáním zamýšlen, ne jen formální pravidla. Lidé totiž

!!... DĚDO, TAK NOVÝ ZÁKONÍK UŽ JE TADY A PRÝ JE TO ZÁKON PRO ŽIVOT, TAK ŠUP Z POSTELE... !!

zpravidla vědí, co chtějí, ale nevědí, jaká jsou v zákonech pravidla. Pro nový občanský zákoník je typické, že nadřazuje vůli lidí právě takovým pravidlům. Samozřejmě jen v případech, kdy to ničemu nevadí. Co přesně znamená tato věta, se dočtete níže.

Omezení neplatnosti

Starý zákoník upřednostňoval tzv. „absolutní neplatnost“, která působila vždy přímo ze zákona a smlouvy zneplatňovala automaticky od jejich počátku. Tak tomu bylo i v případech, že ani jedna ze stran neměla s plněním podle

smlouvy problém, smlouvu uzavřely vědomě, v dobré víře a počítaly s ní. Absolutní neplatnost představovala v podstatě trest od státu za to, že se lidé mezi sebou dohodli jinak, než jim diktoval zákon. Absolutní neplatnost do soukromého práva nepatří, nanejvýš jako výjimka tam, kde jsou dotčeny nějaké veřejné zájmy nebo mravnost. Proč by však měla být absolutně neplatná smlouva mezi dvěma lidmi, kteří se na něčem dohodli, jen proto, že to třeba měli udělat podle zákona písemně?

Nový zákoník stanoví, že na právní jednání je třeba hledět spíše jako na platné než neplatné. Když už by mělo být jednání označeno za neplatné, počítá spíše s relativní neplatností, podle které se bude smlouva považovat za platnou až do okamžiku, kdy se osoba, na jejíž ochranu je relativní neplatnost stanovena, této neplatnosti dovolá. Jinak řečeno, konkrétní osoba musí chtít vyvolat neplatnost smlouvy a také vyvinout příslušnou aktivitu, například poslat druhé straně oznámení, že je jejich ujednání neplatné. Jinak se bude smlouva nadále považovat za platnou.

Méně formalizmu

Nová pravidla nejsou sešněrována často nadbytečnými požadavky na formu ujednání. Až na výjimky, kterou představuje například převod nemovitostí kvůli zápisu do katastru nemovitostí, má každý právo zvolit si pro své právní jednání libovolnou formu. Zákon nám tedy většinou nevnucuje písemnou formu. Uzavírat smlouvy písemně je samozřejmě v mnoha případech lepší hlavně z důkazního hlediska v případě možného budoucího sporu. Pokud by to ale smluvní strany opomněly nebo prostě nechtěly smlouvu sepsat písemně, nebude to mít automaticky za následek neplatnost smlouvy, jak tomu často bylo za éry starého zákona.

Příklad

Mezi smlouvy, kde už nově postačí ústní forma, patří smlouva o smlouvě budoucí, postoupení pohledávky, převzetí dluhu, přistoupení k dluhu, postoupení celé smlouvy, prominutí dluhu, smluvní pokuta, převzetí záruky za jakost, tichá společnost, koupě a pacht závodu, v některých případech i nájem aj.

Sjednocení práva

Řešíte rozvod? Zakládáte spolek? Řešíte bytovou problematiku? Potřebujete se pojistit či hodláte začít podnikat a otevřít v nájmu obchod? Zatímco ještě v roce 2013 byste museli zkoumat speciální ustanovení zákona o rodině, o sdružování občanů, o vlastnictví bytů, o pojistné smlouvě či o nájmu a podnájmu nebytových prostor, nový občanský zákoník ve svých 3 081 paragrafech tyto situace řeší na jednom místě. Současně ruší 238 jiných předpisů. Objem nových pravidel tak narostl zhruba jenom o dvacet procent.

Pozor!

Již nehledejte pravidla týkající se výchovy dětí či nájmu nebytových prostor v jiných právních předpisech. Nově je většina situací upravena v občanském zákoníku. Speciální úprava zůstala například pro pracovní smlouvu v zákoníku práce nebo pro registrované partnery v zákoně o registrovaném partnerství.

Co si mohu ujednat a co ne?

Základním pravidlem je **svoboda**, tedy možnost ujednat si cokoliv si člověk přeje či co považuje za nutné a podstatné, pokud to zákon výslovně nezakazuje nebo pokud tím současně neporuší dobré mravy, veřejný pořádek, právo týkající se postavení osob včetně ochrany osobnosti. Součástí dobrých mravů je i ochrana slabšího a součástí veřejného pořádku ochrana třetích osob. Třeba těch, kteří kupují nemovitost v důvěře v zápis v katastru nemovitostí.

Zákaz občanský zákoník vyjadřuje různými způsoby: například se výslovně zakazuje založit právnickou osobu, jejímž účelem je porušení práva nebo dosažení nějakého cíle nezákonným způsobem. Ve spotřebitelském právu najdeme zákaz formulovaný jako tzv. „black list“ – seznam zakázaných ujednání vůči spotřebiteli. Za zákaz se považuje také stanovení následku v podobě neplatnosti – zákon považuje za neplatnou například lichevní smlouvu.

Zákaz najdeme v textu zákona vyjádřený i nepřímou. Zákon například říká, že se nepřihlíží k ujednané delší nebo kratší promlčecí lhůtě, pokud by byla ujednána v neprospěch slabší strany. Takovou promlčecí lhůtu tedy ujednat nelze. Konkrétních zákazů však v zákoníku příliš mnoho nenajdeme, zákon se snaží klást důraz na volnost stran v jejich jednání.

Dalším omezením smluvní svobody, které zákoník zmiňuje, jsou dobré mravy a veřejný pořádek. **Dobřími mravy** se rozumějí pravidla slušnosti mezi lidmi. **Veřejný pořádek** znamená, velmi zjednodušeně řečeno, ochranu základního řádu ve společnosti. Pravidla o dobrých mravech a veřejném pořádku znamenají, že si s druhým člověkem můžete uzavřít jakoukoliv smlouvu, pokud nebude těmto pravidlům odporovat. Nově si tedy budete moci ujednat například výši úroku z prodlení, ovšem nesmí být nemravně vysoká. Nicméně v obou případech se jedná o neurčité pojmy, které se budou vykládat vždy podle konkrétní situace. A nedohodnou-li se na nich strany sporu, pak o návrhu některé z nich rozhodne soud.

Ustanovení, že si nelze sjednat nic, co by odporovalo právnímu **postavení osob**, je přirozené. Těžko si ujednáte se svým smluvním partnerem, že zletilosti dosáhnete už ve dvanácti letech nebo až v den vašich pětadvacátých narozenin. Pravidlo o dosažení zletilosti osob dovršením jejich osmnáctého roku věku musí fungovat pro všechny stejně a pouze soud může v některých konkrétních případech rozhodnout jinak (například přiznat svéprávnost osobě, které ještě nebylo osmnáct).

Pozor!

Ačkoliv je nový občanský zákoník založen na smluvní svobodě a možnosti ujednat si téměř cokoliv, nikdy tato pravidla nesmí být proti dobrým mravům, veřejnému pořádku a nesmí se dotýkat právního postavení osob.

Právo na štěstí

Soukromé právo si klade za cíl chránit důstojnost a svobodu člověka i jeho přirozené právo brát se o vlastní štěstí a štěstí jeho rodiny, pokud tím nepůsobí bezdůvodně újmu druhým. Jinými slovy to znamená, že každý může svobodně usilovat o realizaci svých přání, pokud tím nezasahuje do štěstí jiných. Svoboda jednoho končí tam, kde začíná svoboda druhého.

Chrání se člověk

Občanský zákoník výslovně stanoví, že každý má právo na ochranu svého života a zdraví, jakož i svobody, cti, důstojnosti a soukromí. Tento princip je vyjádřen hned v úvodu mezi obecnými zásadami a dále se promítá v celé řadě konkrétních ustanovení. Svobodná vůle člověka je vyjádřena například v možnosti přiznat svéprávnost člověku staršímu než šestnáct let, ale mladšímu než osmnáct let, který prokáže schopnost sám se žít. **Přiznáním svéprávnosti** (tzv. emancipace) získá nezletilý člověk možnost schvalovat svoje právní jednání sám, bez svých zákonných zástupců.

Důstojnost člověka je chráněna novou škálou možností, které může využít duševně nemocný předtím, než bude omezen ve svéprávnosti. Jde o nová, tzv. **podpůrná opatření** (předběžné prohlášení, podpůrce, zástupce z řad členů domácnosti, opatrovník, opatrovnícká rada).

Zákon také výslovně chrání osobnost člověka včetně všech jeho přirozených práv – každý je povinen ctít svobodné rozhodnutí člověka žít podle svého. Chráněn je například život a zdraví člověka a nově také právo žít v příznivém životním prostředí.

Občanský zákoník konkrétně stanoví, že kromě škody způsobené na přirozených právech člověka se nahrazuje i **nemajetková újma**, tedy například způsobené duševní útrapy.

Principem, že si strany mohou ujednat odlišně od zákona promlčecí lhůtu nebo omezení odpovědnosti za škodu, se zase klade důraz na svobodnou vůli každého člověka. Nepřihlíží se však k ujednáním k tíži slabší strany nebo k ujednáním, jimiž by se omezovaly nároky na náhradu škody na životě, zdraví a lidské osobnosti, nebo nároky za škodu způsobenou úmyslně či z hrubé nedbalosti.

Chrání se rodina

Další zásadou, na které je občanský zákoník budován, je ochrana rodiny, rodičovství a manželství. Tato zásada je dále promítnuta například do principu, že i členové rodiny se mohou samostatně domáhat ochrany při neoprávněném zásahu do příjmení jiného ze členů rodinného klanu, pokud by pro to svědčil důležitý zájem na ochraně rodiny.

Zákoník nově definuje **obvyklé vybavení rodinné domácnosti**, které slouží běžně nezbytným potřebám rodiny, jako je sporák, kuchyňská linka s příbory a nádobím, televize, postele či pračka. Pro užívání členy rodiny již není rozhodné, komu z nich tyto věci vlastnický patří: k nakládání s tímto